

DOMINIKÁNSKÝ KLÁŠTER SV. KLIMENTA V PRAZE NA STARÉM MĚSTĚ

JAN HAVRDA – MIROSLAV KOVÁŘ – ANNA ŽĎÁRSKÁ

Podoba našeho patrně nejstaršího mendikantského konventu nebyla doposud známa. V tomto příspěvku je vůbec poprvé prezentován jeho půdorys a nastíněn i jeho stavební vývoj. Významný český dominikánský klášter byl založen po příchodu bratří kazatelů do Prahy po roce 1225. Dominikáni se nejdříve usadili u starobylého kostelíka sv. Klimenta na Poříčí, který se nacházel na severovýchodním okraji pražské středověké aglomerace. Po několika letech se přestěhovali na výhodnější místo, a to ke kostelu sv. Klimenta u Juditina mostu, kde vybudovali konvent. O jeho existenci jsme dosud věděli pouze z písemných pramenů, neboť středověký klášter zcela zanikl při výstavbě barokní jezuitské koleje – Klementina. Při archeologickém výzkumu v letech 2012 až 2017 byly vedle dalších objektů objeveny významné části dominikánského kláštera – severní křídlo kvadratury s refektářem a východní křídlo s kapitulní síní a kaplí. Díky stavebněhistorickým analýzám byl rozpoznán komplikovaný stavební vývoj kláštera, který bylo možné rozdělit do více etap.

ST. CLEMENT DOMINICAN MONASTERY IN THE OLD TOWN OF PRAGUE

The appearance of what may have been the earliest mendicant convent in Prague has, to date, been unknown. This article presents, for the first time, its groundplan and structural development. This important Bohemian Dominican monastery was founded after the arrival of the Friars Preachers to Prague after 1225. The Dominicans first settled at the ancient church of St. Clement at Poříčí, situated at the north-east edge of the Prague medieval agglomeration. After several years they moved to a more convenient site of St. Clement church by the Judith bridge, where they built a convent. Its existence was until recently known only from written evidence, since the medieval monastery completely vanished during the construction of the Baroque Jesuit college called Clementinum. During the archaeological excavation between 2012 and 2017, among other discoveries, substantial parts of the Dominican monastery were revealed – the northern wing of the cloister with the refectory and the eastern wing with the chapter house and the chapel. A building history survey recognised the complicated development of the monastery with several structural phases.

Klíčová slova — mendikanté — dominikánský klášter — Praha — archeologický výzkum — stavebněhistorický průzkum — románská architektura — gotická architektura

Key words — mendicants — Dominican monastery — Prague — archaeological excavation — building history survey — Romanesque architecture — Gothic architecture

I. ÚVOD

Jeden z nejvýznamnějších českých mendikantských klášterů zanikl při zásadní barokní proměně jednoho staroměstského bloku. Až výzkumy realizované v nedávné době umožnily alespoň částečně rekonstruovat jeho podobu a stavební vývoj. Odkrytí části zaniklého mendikantského kláštera – konventu sv. Klimenta na Starém Městě pražském – patří k výjimečným archeologickým akcím nejen v rámci Prahy. I v minulosti došlo k odhalení konstrukcí středověkého kláštera zničeného během husitských válek. Jedna z mála takovýchto akcí proběhla v sedmdesátých letech minulého století v Berouně. Zbytky onoho kláštera však byly hned po jejich archeologické dokumentaci odstraněny (SOMMER 1979, 43). Jiný osud potkal relikty pražského kláštera sv. Klimenta. V letech 2012 až 2017 proběhl na mnoha místech pražského Klementina archeologický výzkum, který provázely i analýzy historických konstrukcí odkrývaných pod podlahami sklepů a pod dlažbami dvorů současného areálu. Výzkum, který zde byl realizován, byl vyvolán stavební akcí nazvanou Revitalizace Klementina, jejímž investorem byla Národní knihovna ČR. Většina archeologických sond situovaných v jižní a západní části areálu bývalé jezuitské koleje nezaujímal velkou plochu. Zásahy do terénu byly obvykle pouze liniové povahy (obr. 1). Významná pro poznání předbarokní zástavby byla skutečnost, že se práce dotkly míst, kde se od 13. do poloviny 16. století nalézaly stavby konventu bratří kazatelů.¹ Kromě zmíněného, v tomto příspěvku poprvé podrobněji prezentovaného, rozsáhlého výzkumu se v areálu někdejšího konventu bratří kazatelů neuskutečnila žádná větší plošná odkryví.

II. DOSAVADNÍ INFORMACE O STŘEDOVĚKÉM KLÁŠTERU

II.1 Středověký klášter v písemných pramenech

Počátky působení dominikánského řádu v Praze byly pojednány již dříve (HAVRDA/KOVÁŘ/ŽĎÁRSKÁ 2015; HAVRDA 2017a), proto je na tomto místě připomeneme pouze ve stručnosti. Dominikáni byli

1 Výsledky tohoto výzkumu (č. 2012/35 NPÚ v Praze), jehož terénní část skončila v roce 2015, byly zatím publikovány velice předběžně (HAVRDA/KOVÁŘ 2011; HAVRDA/KOVÁŘ/PROKOPOVÁ 2013; HAVRDA/PROKOPOVÁ/KOVÁŘ 2013; HAVRDA/ŽĎÁRSKÁ/KOVÁŘ 2014), jeho zpracování v současné době probíhá. V roce 2017 bylo severně od kláštera realizováno několik zjišťovacích sond, z nichž jedna se dotkla i areálu kláštera (archeologický výzkum NPÚ Praha č. 2017/10, vedoucí akce J. Havrda).